

▲ ใบสะกะกิถูกนำมาประดับที่รถคันจิริในเทศกาล Kishiwada Danjiri

"สะกะกิ" ต้นไม้ของเทพเจ้า

กัญญา มัทซุโอะ

▲ ตัวแทนข้าราชการเมืองโอซาก้าในชุดอาภรณ์ขุนนางโบราณ กำลังถวายกิ่ง Tama-gushi ในเทศกาล Tenjin Matsuri

"สะกะกิ" มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Cleyera japonica* คำแรกมาจากชื่อของหมอนักวิจัยพืชหญ้าสำหรับทำยาในเอเชีย ชาวฮอลันดา ที่เดินทางมากับเรือในศตวรรษที่ 17 เป็นพืชในตระกูลคาเมลเลีย (Tsubaki) ขึ้นตามธรรมชาติในป่าเขาได้ถูกมีภาคินโดลงมาถึงคิวชู เชี่ยวชุ่มตลอดปี ดอกสีขาวออกครีมนขนาดเท่าดอกแก้วจะบานราวเดือนมิถุนายน หลังจากนั้นจะกลายเป็นเมล็ดเล็ก ๆ สีดำ ใบยาวราว 7-10 เซนติเมตร ตัวต้นสูงเพียง 50 เซนติเมตร มักพบปลูกเป็นรั้วรอบบ้านบ้าง และเป็นต้นไม้ที่พบบ่อยในลานหรือสวนของศาลชินโตทั่วไปบ้าง

ลัทธิชินโตถือว่าใบสะกะกิเป็นไม้ประดับที่จะขาดไม่ได้ในการทำพิธีทางศาสนา ตั้งแต่การถวายเครื่องเช่นเทพเจ้าที่เรียกว่า "ทามะกุชิ" ซึ่งเป็นกิ่งต้นสะกะกิมีกระดาษชิเดะสีขาวประดับแซมอยู่ ใบสะกะกิ หมายถึง "ความรู้เรื่องของเทพเจ้า" กระดาษชิเดะ

1	2
3	4

1. ต้นสะกะกิสูงราว 2 เมตรในกระถางไม้ที่ศิษยานุศิษย์เตรียมใส่ธูปไปกับกระบวนแห่เทศกาล Tenjin Matsuri ทุกวันที่ 24-25 กรกฎาคม
2. กิ่งสะกะกิกับกระดาษขุชิเดะที่เสาทิโรชิ ระหว่างทางไปนมัสการเทพเจ้า Amaterasu Omikami ของศาล Ise-jingu ในจังหวัดมิเอะ
3. ทุกเสาทีท่าแก่งศาลชั้นใน (Naiku) ของศาล Ise-jingu จะมีกิ่งสะกะกิประดับเรียงรายแสดงอาณาเขตศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าไว้
4. สีเขียวเข้ม ใบเป็นมันวาว ปลายแหลมคือเอกลักษณ์ของใบสะกะกิ

หมายถึง “องค์เทพเจ้าที่เข้ามาสถิตยบนกิ่งสะกะกิ” ดังนั้น ไม่ว่าในพิธีใดๆ ของศาลชั้นโตก็จะขาดกิ่งสะกะกิไปไม่ได้ และนอกจากนั้นตามหิ้งบูชาเทพเจ้าหรือ “คามิดานะ” ในทุกบ้านเรือน เจ้าของบ้านก็จะประดับกิ่งสะกะกิเขียวขจีไว้ในแจกันขนาดเล็กๆ ทั้งสองข้างเป็นประจำ โดยจะเปลี่ยนใหม่ทุกๆ วันที่ 1 และ 15 ทุกเดือน ดังนั้นตามร้านดอกไม้แทบทุกแห่งในญี่ปุ่นจึงมีใบสะกะกิมัดเป็นกำๆ วางขายอยู่ประจำ บางร้านให้บริการส่งให้ถึงบ้านทุกๆ เดือนอีกด้วย

ตัวหนังสือจีนที่ใช้กำกับสะกะกิคือ 「榊」 แปลตรงตัวได้ว่า “ต้นไม้ของเทพเจ้า” ซึ่งเป็นศัพท์ที่แสดงโลกทัศน์ของคนญี่ปุ่นในสมัยโบราณที่เชื่อว่าเทพเจ้าแห่งธัญญาหารสถิตยบนเขาสูง เมื่อถึงช่วงเพาะปลูกในฤดูร้อนก็จะเสด็จลงมายังไร่นาสงพลับให้ธัญญาหารเจริญเติบโต และหลังเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในฤดูใบไม้ร่วงแล้วก็จะเสด็จกลับไปยังขุนเขาอีกครั้ง เมื่ออย่างเข้าฤดูหนาว หมอกหนาทึบเริ่มลงทั่วขุนเขา ต้นไม้ใบหญ้า ร่วงโรยไปหมด และในที่สุดหิมะก็จะปกคลุมไปทุกหย่อมหญ้า ต้นไม้คงมีแต่กิ่งก้านที่ไร้ใบ ทว่าเมื่อมองไปรอบๆ เขาคงมีทิวแถวต้นไม้บางแห่งที่ยังคงเขียวขจีมองเห็นแต่ไกล

คนโบราณเชื่อกันว่าบริเวณดังกล่าวคือ ที่ๆ เทพเจ้าแห่งธัญญาหารสถิตยอยู่ ต้นไม้เขียวขจีที่เห็นเป็นเสมือนเขตแดนระหว่าง “โลกของเทพเจ้า” กับ “โลกมนุษย์” หรือ “สะไกเมะโนะคิ” 「境目の木」 ซึ่งต่อมาเพี้ยนเป็น “สะกะกิ”

▲ ศาล Tanzan-jinja ในนาราเตรียมกิ่ง Tama-gushi ไว้ประกอบพิธี

5	6	7
8	9	

5. กิ่ง Tama-gushi วางไว้บนโต๊ะ 8 ขาที่ศาลชินโต
6. พระของศาลชินโตกำลังทำพิธีในเทศกาลแสดงตะกร้อ, Kemari ทุกวันที่ 3 พฤศจิกายน
7. เจ้าอาวาสศาล Tanzan-jinja กำลังทำพิธี ด้านหน้ามีกิ่ง Tama-gushi วางอยู่
8. กิ่ง Tama-gushi ประดับไว้งามในเทศกาลชมจันทร์ของศาล Osaka Tenmangu
9. พระชินโตจะใช้กิ่งสะกะกิปิดเป่าสิงไม่ดิงาม และส่งพลังจากเทพเจ้าที่สถิตย์อยู่ให้กับผู้คนที่มานมัสการ

ต้นไม้ที่เขียวขจีบนเขาที่แลดูเสมือน “สะไกเมะโนะคิ” หรือ เขตแดนระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์นั้น ดั้งเดิมไม่ได้จำกัดแต่เพียงต้นสะกะกิเช่นในปัจจุบัน แต่หมายรวมไปถึงต้นสน Pine Tree สน Japanese Cedar ต้นคามิลเลียที่เขียวขจีขึ้นอยู่ทั่วไปตามป่าเขา ต้นไม้เหล่านี้มีเยื่อใบหรือกิ่งอ่อนมีปลายแหลม เหมาะสำหรับเป็นที่ๆ เทพเจ้าแปลงองค์ลงมาสถิตย์ ทว่าต่อมาต้นไม้อื่นๆ ต่างก็มีชื่อเฉพาะตนกันตามๆ ยกเว้นต้นสะกะกิที่ไม่มีเอกลักษณ์เด่นใดๆ นอกไปจากใบที่เขียวเข้มเป็นมัน ไม่มีกลิ่น ดอกก็เล็กๆ ยังไม่ทันสังเกตเห็นก็โรยไปหมด และไม่มีลูกผลที่กินได้ ตัวต้นก็ไม่ได้สวยงามนัก จึงไม่ได้มีชื่ออื่น นอกจาก “สะกะกิ” เจ้าต้นไม้ตัวยุ มีใบเขียวขจีนี้มาจนทุกวันนี้

ปัจจุบัน นอกจากใบสะกะกิแล้ว ในภูมิภาคที่อากาศหนาวเย็น ไม่สามารถหาใบสะกะกิ มาเป็นเครื่องเช่นเทพเจ้าได้ กิ่งสน และใบคามิลเลียก็ยังถูกใช้แทนใบสะกะกิอยู่เช่นกัน

สถานที่ๆ สามารถสัมผัสความรู้สึกเชื่อเรื่องใบสะกะกิของคนญี่ปุ่นได้ดีที่สุดน่าจะเป็นที่ศาล Ise-jingu ในจังหวัดมิเอะ ซึ่งเป็นศูนย์รวม

ของศาลชินโตราว 80,000 แห่งทั่วประเทศ และเป็นที่สถิตย์ของเทพเจ้าอามะเทระสุโอมิคามิ เทพเจ้าผู้สร้างประเทศญี่ปุ่น ตามเสาโทริอิแต่ละเสา และตามกำแพงประตูศาล จะมีกิ่งสะกะกิที่มีกระดาษชิเดะสีขาวยุ่แซมอยู่

ประดับอยู่เป็นระยะๆ จะว่าไปแล้วใบสะกะกิที่ไม่ได้เด่นหรืองดงาม คงมีแต่สีเขียวเข้ม ใบเป็นมันดูเรียบง่ายนี่ก็เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของวัฒนธรรมญี่ปุ่นด้วย

